

En pdf-artikel fra www.salmedatabasen.dk af professor emeritus Inge Marstal

Babysalmesang

Publiceret i februar 2018

Babysalmesang

Inge Marstal, professor emeritus (Det Kgl. Danske Musikkonservatorium), lærebogsforfatter og foredragsholder

”Øret er døren til sjælen” (J. G. Herder, 1744-1803)

Babysalmesang. Ordet giver umiddelbart associationer til små babyer, der synger salmer. Det er af gode grunde naturligvis ikke tilfældet. Udtrykket dækker derimod babyer, der *lytter* til de salmer, som deres forældre synger sammen med andre babyers forældre, alt imens der vugges, gynes, danses og kommunikeres gennem mimik, gestik og berøring. Melodierne og ordene kommer så at sige ind med modermælken og lægges som et lille kim i babyernes øre og sind. Gennem salmesangen synges de kristne grundværdier ind i de små babyer, som instinktivt udvikler en fornemmelse for tilværelsens åndelige dimension og for kirkens liv og betydning. Selvom det lille barn hverken kan opfatte eller forstå det tekstlige indhold, vil det sanse og opsuge stemningen, atmosfæren og ånden i salmerne. Ordene vil sammen med det musikalske indtryk og udtryk lagres som indre billeder, der gradvist gennem opvæksten fremkaldes og vokser sig større og større. En musikalsk og åndelig start *i livet* er dannelse *for livet*.

Modtagelighed

Børn er fra fødslen grænseløst åbne, nysgerrige og parate til at gribe enhver sansemæssig udfordring. Derfor er det i de første leveår, at grundlaget for det, der skal læres senere i livet, skal etableres. Det er i disse år, at barnets modtagelighed er størst og sanseapparatet mest åbent, og det er i disse år, at barnets fundamentale tillid til livet etableres. I babysalmesangen forstærkes denne tillid, når barnet vugges, gynes, danser med sin mor eller far samtidig med

at det lytter til deres sang. Det fundamentale tillidsforhold er situationsbundet – bundet til den særlige stemning, der opstår under forældrenes nærvær, glæde og selvforglemmende sanglige udtryk.

Sang og musikalsk udtryk er en basal biologisk drift og alle børn er født med et musikalsk potentiale. Fostrets hørelse er udviklet allerede fra 24. uge og et nyfødt barn kan kende sin mors stemme fra alle andre mødres. Det kan også genkende sange og musik, der er blevet sunget og spillet for det under graviditeten. Ligesom et barn vil tilegne sig det sprog, der bliver talt med det under opvæksten, vil det tilegne sig de sange og den musik, der bliver sunget og spillet for det. Afgørende for barnets sproglige udvikling er, at der bliver talt med det og læst for det lige fra starten – det øger både barnets ordforråd og udvikler dets evne til at kunne udtrykke sig. Nøjagtig det samme gør sig gældende for musik. Hvis barnet lytter til musik og der bliver sunget for og med det fra det er helt lille, vil det fremme barnets medfødte musikalske sans og åbne dets musikalske univers. Samtidig vil stimuleringen af barnets sproglige og musikalske potentiale skabe optimale forudsætninger for et nuanceret udtryksregister og en differentieret kontakt til både egne og andres følelser. Oveni vil den voksnes egen musikalske selvtillid og glæde lige så stille vokse i takt med barnets. Den voksne vil ofte opleve en ny følelse af oprindelig.

Livskilden

Den skotske psykobiolog, *Colwyn Trevarthen*, har i sin forskning specielt fokuseret på den basale musikalske tilstedeværelse i de sociale relationer mellem børn og voksne. Han beskriver

musikken som en ubevidst kilde i menneskets natur – som et medfødt, musikalsk adfærdsmønster, der udgør det biologiske og psykiske grundlag for menneskelig kommunikation. Han anser de rytmiske impulser i bevægelsen og kommunikationen med andre mennesker for at være fundamentale kapaciteter. Trevarthen har foretaget videoobservationer af børn, der allerede i løbet af de første måneder forsøger at deltage i rytme og melodibevegelserne i både tale og sang. I sit laboratorium har han efterfølgende mikroanalyseret specielt stemme- og bevægelsesrelationerne mellem mor og barn. Han ser mor og barn som ligeværdige kommunikationspartnere, ”lige så velsammenspillede som musikere i en duet”. De finder hinanden i en fælles rytme og et fælles kodesprog og fører livsbekræftende samtaler gennem udveksling af lyde og bevægelser.

I babysalmesangen opstår der en samklang mellem det grundlæggende i både barnets og forældrenes følelser, og de salmer, der synges og danses, vil ubevidst ligge gemt i barnets erindring som noget trygt og godt. Gennem sangen kan man som mor og far ofte udtrykke flere følelsesmæssige nuancer, skabe flere billeder og genkalde flere varme erindringer hos barnet end gennem talen. Sang kan mere end noget andet beskrive en stemningsverden og forløse menneskelige følelser. Sang kalder følelser frem og omvendt kan sang udtrykke følelser. Babysalmesang er med andre ord et enestående redskab til at øge og styrke det, som man kan kalde barnets *livskompetence* – forstået som evnen til at klare sig i livet, til at kommunikere, til at håndtere problemer, til at finde glæde og til at føle mening i tilværelsen.

Sang og rytme

Der er det særlige ved sangstemmen, at man altid har den på sig. Hvor som helst og når som helst kan man synge – når man pusler, leger, går tur – og man kan synge alene, to og to, eller sammen med mange andre mennesker. Stem-

ningen, atmosfæren, rummet, fællesskabet osv. smitter af på den musikalske oplevelse, hvad enten man sidder i en lille hytte ude i skoven, hjemme i den varme stue eller i et stort, smukt kirkerum med en overvældende akustik. Oplevelserne vil være forskellige, men lige stærke. Gradvist vil man som forældre opleve, at man ikke længere bare synger *for* barnet, men *med* barnet, for det kommer helt af sig selv, at barnet begynder at synge med.

I babysalmesang - og i andre sammenhænge hvor man synger sammen - ophæves både aldersmæssige, nationale, kulturelle og sociale skel. Sangen er det mest levende redskab til kommunikation - den knytter os sammen og skaber nærhed og fællesskabsfølelse. Babysalmesangen danner ramme om fællesskabet, ’stemmer sindet’ og sætter med salmernes poetiske, sproglige indhold ord på følelserne. Ord, der synges, har deres egen rytme, der går gennem kroppen og forstærkes, når rytmen udtrykkes gennem dans eller mærkes gennem bevægelse. Vuggesange er sandsynligvis verdens ældste sangritual. Kombinationen af stemme og bevægelse har været kendt og brugt til alle tider i alle slags kulturer som en næsten magisk kraft. Uanset hvilken stemme man som forældre er udstyret med, og uanset hvor trænet eller utrånet den er, så vil mors og fars stemme altid være den smukkeste i verden for barnet.

Salmesangen i sig selv og legen i det musikalske samvær er i høj grad med til at stimulere barnets udvikling som helhed. Sammen med bevægelsen i puls, dynamikken og fraseringen vækkes og stimuleres de primære sanser – også hos den voksne. De mange forskellige stillinger og måder, hvorpå man holder, bevæger og berører barnet, medvirker til en nuanceret sansestimulering.

Stemthed

I de første leveår er barnet følelsesmæssigt afhængigt af de voksne omsorgsgivere, og bar-

nets oplevelser er stærkt påvirket af, hvordan de formidles og deles. Babysalmesang foregår i små grupper, der sidder i kreds på gulvet, danser rundt eller på anden vis bevæger sig. Babyerne er konstant i tæt fysisk kontakt med forældrene - de bæres, svinges, løftes, vugges - og de fornemmer de andre babyer og forældres positive tilstedeværelse. Når alle forældre deltager i babysalmesangen med hver deres personlige stemmeudtryk, og stemmerne smelter sammen i et fælles udtryk, udfolder salmeskatten sig for alvor og skaber en stærk følelse af samhørighed, som forplanter sig til børnene. Når man synger sammen – synger den samme tekst, den samme melodi, på samme tid – ja, så ånder man sammen, man sætter ord på livet og mødes og kommunikerer på et plan, der er hævet over bleskift og amning. Nogle forældre har måske gået rundt med en forestilling om, at de ikke kunne synge, men det er pludselig glemt i iveren efter at deltage i fællesskabet og gøre det så godt som muligt for deres barn. Oplevelsen ved at iagttage barnets stærke musikalske udtryklyst, stærke udtryksvilje og ikke mindst stærke *udtryksfuldhed* - udtrykt i mimisk genkendelsesglæde og livlig aktivitet i arme og ben – er meget stor for forældrene.

Ofte kan bare en enkelt musikalsk oplevelse i barndommen åbne døre til en helt ny verden og være nok til at vække forståelse for hele livet. Teologen *K. E. Løgstrup* introducerede begrebet *stemthed*, som det fænomen, der opstår, når mennesket befinder sig i en åben, modtagende indstilling i mødet med naturen og andre mennesker. Begrebet knytter sig til høresansen, og stemtheden forstås som den stemning af sindet, der foregår, når lyd og toner spænder høresansen.

Salmerne

I princippet egner alle salmer fra salmebogen sig til babysalmesang, men enkelte salmer har på grund af deres enten dansante karakter (eks. ”Sorrige og glæde”), deres form, f.eks. gentagel-

se eller omkvæd (eks. ”Opstanden er den Herre Krist”), eller deres stærke billedsprog og egnet til gestik som f.eks. Ingemann og Weyses ”Morgensange for børn” en særlig velegnethed.

I *manualen* til *Min første salmebog* kan man finde en række forslag til repertoire og anvendelsesmuligheder. Ligeledes kan man i selve bogen ”*Min første salmebog*” lade sig inspirere af indholdet, der er specielt udvalgt til børn.

Lidt historik

Ideen om at invitere små nyfødte børn ind i kirkerne sammen med deres forældre for at synge salmer opstod en dag i foråret 2002 ved et møde mellem undertegnede og daværende stiftspræst for Københavns Stift, Helene Dam, som havde fået kendskab til det udviklingsarbejde, som vi på Det Kgl. Danske Musikkonservatorium havde påbegyndt med musikundervisning af de alleryngste børn og den dertil relaterede musikpædagogiske uddannelse. Helene Dam foreslog, at vi forsøgsvis tilbød nybakte forældre og deres børn et forløb i Sankt Pauls Kirke i København med salmesang og bevægelse på programmet. Vi udarbejdede en skabelon for repertoire og forløb, og via annoncering under overskriften ”Babysalmesang” kom vi således i gang. Hurtigt bredte konceptet sig til andre kirker – først i København og senere over hele landet.

I starten blev arbejdet varetaget af nyuddannede musikpædagoger, som blev klædt på til at omsætte deres musikalske og praktiske faglighed til salmerepertoiret og kirkerummet. En af de ting der som præst især lå Helene Dam stærkt på sinde var, at der gennem musikken kunne knyttes et stærkere bånd mellem nybakte forældre og kirken.

Som en del af synliggørelsen blev der udgivet en lille projekt-salmebog med forslag til repertoire, *Mine første salmer* (2003), illustreret af Henriette Wiberg Danielsen og med støtte fra

Menighedernes Daginstitutioner, Sankt Pauls Kirkes menighedsråd og Holmens Provsti. Under pressedækning og overværelse af bl.a. daværende biskop over Københavns Stift, Erik Norman Svendsen blev det samlede koncept første gang præsenteret for offentligheden ved et stort arrangement i Sankt Pauls Kirke i juni 2003.

Efterfølgende holdt Helene Dam og jeg kurser, demonstrationer og foredrag rundt om i landet for præster, organister, kordegne, kirkesangere, sognemedhjælpere, musikpædagoger osv. På Teologisk Pædagogisk Center i Løgumkloster arrangerede lektor Marie G. Monrad det første, længere kursus og lynhurtigt både modnedes og bredte projektet sig yderligere. Efter denne startfase indgik desuden tidl. lektor Anne-Mette Riis i arbejdet og overtog gradvist videreudviklingen af konceptet gennem kurser og efteruddannelsesforløb.

Som en naturlig opfølgning på babysalmesangens udbredelse udgav Det Kgl. Vajsenhus' Forlag i 2004 *Min første salmebog* med tilhørende cd, dvd og manual med metodevejledning og praktiske råd. Salmebogen blev fantasifuldt og smukt illustreret af kunstneren Bjørn Nørsgaard.

I artiklen indgår uddrag fra:

- Inge Marstal: To artikler i *Salmesang – grundbog i hymnologi: Babysalmesang og Hvad sangen gør ved krop, sjæl og ånd*, Det Kgl. Vajsenhus' Forlag 2014
- Inge Marstal: *Barnet og musikken*, Hans Reitzels Forlag 2008
- Helene Dam, Inge Marstal: *Min første salmebog*, Det Kgl. Vajsenhus' Forlag 2004
- Helene Dam, Inge Marstal, Anne-Mette Riis: *Manual til Min første salmebog*, Det Kgl. Vajsenhus' Forlag 2004
- K.E. Løgstrup: *Kunst og erkendelse* (1983), Gyldendal 1997 2. udg.

For uddybende læsning refereres til disse bøger.